

GALLIESIA

Poll-ni Galesia-Yambuma Pepá Topa Sirim Bukele

Poll-ni Pepá Topa Sirim Ilinga Ung-Pulu Mare

Poll molupa tirim mele ung-pulu mare kene yu-ni pepá topa sirimeliinga ung-pulu mare kene buk-gomú 682 molemú.

Kolea Galesia akili ‘distrik’ niku ‘propinj’ niringko. Pulu Yili-nga bukna télendu nilimúnje, mimi-siku naa piliilimili. Poll Galesia pupa andurum temani mare Liipa Mundurum Yima 13:16–14:25 mele, 16:6, 18:23 molemú.

Galesia pepá akiliinga ung-pulu te i-sipa mele: Ui Juda-yambuma mindi Yesos-nga talapele muluring. Akiliinga-pe Poll penga Juda-yambu naa molku yambu-lupama muluring kolea puleliinga andupa temani-kaiéle topa sirim kene yambu-lupa kanumanga mare Yesos-nga talapena sukundu uring kene buni te wendu urum. Buni kanili i-sipa mele: Moses-ni “I-siku teai! I-siku naa teai!” nimba Pulu Yili-nga ung-mani sirimuma ui Juda-yambuma piliiku liiku tiring mele yambu-lupa kanuma-ni naa piliiku tiringeliinga Juda-yi mare-ni niku mele: “Juda-yambu naa molemelema-ni Krais-nga yambuma kamu mulungíndu yima kene kangma kene Moses-ni “Teai!” nimba ung-mani sirim mele piliiku kene eninga kangi te kopsiku poku teku wendu liangi. Moses-ni ung-mani sirimuma pali piliiku liiku teangiko.” niring. (Ung te Liipa Mundurum Yima 15:5 molemú. Akuna 15:1-6 pali kanani. “Mólu.” niring mele ung te 15:19-21 molemú.)

Juda-yi kanuma Galesia propinj akuna anduku Krais-nga talapena yambu muluringmandu niku mele: “‘Sika’ niku piliilimili ulu akili-ni mindi eni naa tepa liimba. Moses-ni “Teai!” nimba ung-mani sirimuma kepe piliiku liiku teangiko.” niring akiliinga-pe Poll-ni nimba mele: “Aima mólu!” nirim. “Yesos Krais yu ‘Sika’ nimbu tondulu mundupu piliimulú ulele-ni mindi Pulu Yili-ni oliu kanupa kene oliunga ulu-pulu-kísima kanupa konde tenjipa, ‘numanu sumbi-nimba pili yambuma’

nimba kanolemú, yu-kene wasie kapula-kapula molemulu kupulanumele akisinjilimú. Ulu kanili-ni mindi oliu molupu konjupu mindi pumulú ulu-pulele liimulú kupulanumele akisinjilimú. Moses-ni “Teai!” nimba ung-mani sirim akuma-ni oliu tepa liimba ulu te naa pelemú.” nimba pepá ili enini topa sirim. Ung akiliinga ung-pulu tondulu te Gallesia 2:16 molemú.

Buk Rom kene Gallesia-selenga sukundu ung tondulu pelemú pulele tilu-sipa. Ung-pulu mare bukeliinga alsena “26. lo”, “18. katim skin”, “31.3. pikinini bilong God”, “45. stretpela man”, “2. arapela lain” molemú kanui.

Ya Gallesia pepá turumeliinga ung-pulele pora nikem.

Kolomong-Auli 1-2 Pulu Yili-ni Yunu Poll Makó Topa “Krais-nga Kongunale Tenji-Pui.” Nimba Liipa Mundurum Ung Te

1:1-5 Poll-ni Pepá Ili Tombandu Ui-Pulu-Pulu Turum Ungele

1 ¹Na Poll, Yesos-ni “Nanga kongunale tenji-pui.” nimba liipa mundurum yi te. [Mana-]yambuma-ni ‘Kongun akili ti-pui.’ niku na makó naa turing. [Mana-]yi te-ni “Nanga kongunale tenji-pui.” nimba liipa naa-ko mundurum. Yesos Krais kene Krais kulurum kene topa makinjirim Lapa Pulu Yili-kene akusele-ni mindi na “Elsengla kongunale tenji-pui.” nikulu liiku mundingli.

²Na-ni eni Krais-nga yambu-talapele kolea Gallesia [propinj] taon-manga máku toku molemele yambuma pepá ili topu siker. [Na-kene wasie kongunale tapú-topu telemulu] anginipilima wasie molupu kene pepá ili topu siker.

³Oliunga Lapa Pulu Yili kene Auli Yesos Krais-seleni eni we kondu kolkulu, ‘Eni numanu waengu nipili táka-niku molangi.’ niangli. ⁴Auli Yesos Krais kanili yu-ni yunu ‘Oliu tepu liambu. Oliunga ulu-pulu-kísima mania pupili. Oliu, mana-yambuma ulu-pulu-kismanga sukundu naa molangi nimbu tepu wendu liambu akiliinga eninga nimbu kolunjambu.’ nimba kulunjurum yili. Aku tirimele Lapa Pulu Yili-ni ‘Teani.’ nirim mele piliipa liipa tembandu aku tirim. ⁵Lapa Pulu Yi kaniliinga bili kam-kamu ola pepa mindi pulimú. Aku-sipa sika tipili.

1:6-10 Temani-Kaí Tilu Mindi Pelemú Ungele

⁶Krais-ni eni we kondu kolupa kene eninga nimba tinjirimeliinga Pulu Yili-ni “Eni nanga yambuma molangi wai.” nirim mele eni piliiku liiring mele nondupa numanu topele toku, [yi mare-ni] “Temani-kaiéle topu sikemulu mele piliangi.” nilimele temani te lupa piliiku molemeláliinga

na eni-kene numanu kis panjipu numanu pulele liipu mundupu moliiu. ⁷Akiliinga-pe temani kanili sika temani-kaiéle mólu. [Temani-kaí te-lupa aima naa pelemú!] Yi mare-ni eni teku bemba siku “Krais-nga temani-kaiéle topu sikemulu.” niku ung mare lupa alowa-malowa teku Krais-nga temani-kaiéle teku kis-singí tekemele. ⁸Akiliinga-pe oliu-ni kepe, mulú-koleana molemú angkella te-ni kepe, temani-kaí te-lupa topu sipu, oliu-ni eni ui-pulu-pulu topu sirimulu temani-kaiéle mindi naa túmulu lem [aku-sipa gólu tomba yili] Pulu Yili-ni ‘Yu taki-taki mindili nomba mulupili.’ nimba [kolea-kísina liipa] mundupili. ⁹Ui na-ni ya nindu mele ekupu alsupu niker: Ui temani-kaiéle ‘Sika’ niku piliiku liiring kanili yambu te-ni naa topa sipa, “Temani-kaiéle tokur.” nimba temani te-lupa topa símu lem [Pulu Yili-ni] ‘Yu taki-taki mindili nomba mulupili.’ nimba [kolea-kísina liipa] mundupili.

¹⁰Ekupu na-ni ya ung nikerale ‘Yambuma-ni na kape niku ‘yi kaiéle.’ niangi.’ nimbu niker mola ‘Pulu Yili-ni na kape nimba ‘yi kaiéle.’ nipili.’ nimbu nikerye? Mola ‘Yambuma-ni piliiku kene numanu sangi.’ nimbu temani-kaiéle topu siliuye? Na-ni ‘Yambuma numanu sangi.’ nimbu uluma telkanje na Krais-nga kongun tinjili kendemande te naa molka.

1:11-24 Pulu Yili-ni ‘Poll Kongun Andupa Tipili.’

Nimba Makó Turum Mele Temanele

¹¹Nanga [Krais piliilimili] anginipilima, na-ni temani-kaí eni topu sirindu kanili [mana-Jyambu te-ni numanale-ni piliipa kene na nimba sirim temani te mólu. ‘Akili aima piliai!’ nimbu niker. ¹²Temani-kaí kanili [mana-Jyambu te-ni na topa sirim-na piliipu liipu andupu naa topu sirindu. Temani kanili yambu te-ni na ung-bo naa tonjorumko. Aima mólu. Yesos Krais-ni ‘Temani kanili Poll piliipili.’ nimba na temani-kaí akili liipa ora sirim-na piliipu liirindu.

¹³[Na ui ‘Krais-nga temanele ung-sika te aima mólu.’ nimbu piliipu aima numanu lupa pípili mulurundeliinga Krais-ni yunu na naa liipa ora silkanje aima piliipu naa liilka.] Na ui mulurundu mele eni temanele piliiring. Na ui Juda-yambumanga ung-manima aima piliipu tepu molupu, enini Pulu Yili kape niku popu turing mele na-ni aku-sipu tepu molupu kene, Krais-nga yambu Pulu Yili-nga talapena muluringma aima tondulu mundupu mindili liipu sipu, ‘Yambuma pali Krais-nga ungele kamu munduku kelangi. Yunga talapele kamu pora nimba mania pupili.’ nimbu aku tirindu. ¹⁴Na-kene kapula miring Juda-yimanga pulele topu aele lenjipu, na-ni Juda-yambumanga ulu-puluma aima ola-kilia piliipu tepu molupu, oliunga anda-kolepalimanga ung-manima aima tondulu mundupu piliipu liipu, ‘Yambuma piliiku liiku teku molku, ung-mani kanuma aima munduku naa kelangi.’ nimbu ung-manima aima mimi-sipu nukurundu. ¹⁵Akiliinga-pe na ui naa meangi Pulu Yili-ni na we

kondu kolupa [‘yunga yili molambu.’ nimba] makó turum, Pulu Yi kanili-ni yunu temba mele numanale-ni piliipa kene ¹⁶‘Na-ni yunga Málale kanupu bi sambu.’ nimba liipa ora sirim. ‘Juda-yambu naa molku yambu-lupa molemelena na andupu yunga temani-kaiéle topu sambu.’ nimba yunga Málale na liipa ora sirim. [Numanu topele topu Krais-nga yi te molupu kene] na-ni [mana-]yambu te-ndu “Na nambi tembunje? Temani-kaiéle piliambu na tokunu si.” naa nirindu. ¹⁷Na ui aku-sipu naa molambu Yesos-ni ui kumbi-lepa “Nanga kongunale tenji-pai.” nimba liipa mundurum yima kolea-auli Jerusallém muluringna naa-ko purundu. [‘Pulu Yili-ni na ung-bo tunjupili.’ nimbu] sumbi-sipu kolea Arepia pupu akuna ena mare mulurundu. Penga kelepu kolea-auli Damaskas-ndu yandu [ombu ung-bo tonjupu mani sipu] mulurundu.

¹⁸Kanu-kene [Pulu Yili-ni yunga Málale na ui liipa ora sipili penga] punie yupuku omba purum kene ‘Na Pita kanupu bi sambu.’ nimbu Jerusallém pupu, yu-kene wasie kóru tale mulurundu. ¹⁹Yesos-ni “Nanga kongunale tenji-pai.” nimba liipa mundurum yimanga te wasie naa kanurundu. Auliele-nga angin Jemis mindi kanurundu. ²⁰Na-ni temani pepána topu siker ili gólu naa tokur. Pulu Yili kanupa mulupili mi lepu eni nimbu siker akili aima sika nimbu siker. ²¹Penga na kolea Siria kene Sillisia propinj-selenga andurundu. ²²Kolea Judia distrik sukundu kolea wemanga Krais-nga yambu-talapema-ni na naa kanuring. ²³Tirindu mele temanele mindi ui piliiring. Akili i-sipa mele: “Oliu [Krais-nga yambuma] andupa mindili liipa sirim yi kanili-ni temani-kaiéle ui ‘Kamu mania pupili.’ nirim temani-kaí kanili ekupu yu-ni andupa topa silimú.” niku yambuma-ni temani toku siringele mindi piliiring. ²⁴Pe Pulu Yili-ni na-kene tirim mele piliikuliinga Pulu Yili kape niku bi paka tunjuring.

2:1-10 Yesos-ni Kumbi-Lepa “Nanga Kongunale Tenji-Pai.”

Nimba Liipa Mundurum Yima-ni Poll Kongun Tirim Mele

“Tipili.” Niku Enini Yu-Kene Numanu Tiluna Pupili Kapula-

Kapula Muluring Temanele (1:11 pulu monjukunu kanui)

2 ¹Penga punie malapunga tale omba purum kene na kelepu [wale tale-sipu] Jerusallém purundu. Banapas-kene wasie purumbulu. Taitas na-ni liipu mirindu, wasie purumuluko. ²Akiliinga-pe [Krais-nga yambu Jerusallém muluringma nukuring yima-ni nandu “Ui.” niringeliinga piliipu kene naa purundu. Pulu Yili-ni ‘Na pambu.’ nimba] liipa ora sirim-na purundu. Pupu kene na-ni Juda-yambuma naa molku yambu-lupama muluring koleamanga andupu temani-kaí topu sirindele nimbu sirindu. Akiliinga-pe ‘Na-ni andupu yambuma tepa liilimú kongunale teliu mele kene, ui kongun tirindu mele kene, kamu mania naa pupili.’ nimbu Krais-nga yambu-talapele nukuring yima kanupu bi sipu, we-yambuma naa molangi yi kanuma eni-enini tenga-lupa

molangi temani-kaí andupu topu sirindele nimbu sirindu. ³ [Sika Krais-nga Juda-yi mare-ni piliiku kene, “Juda-yambu naa molku yambu-lupa molemelemanga yima Krais-nga yima kamu mulungíndu eninga kangi te kopsai.” niring] akiliinga-pe Taitas na-kene mulurumbulu yili yu sika Grik-yili akiliinga-pe yi-auli kanuma-ni “Yunga kangi te kopsinjamili.” niku karaye naa tiring.

⁴ [Kangi kopsili ung te wendu naa olka akiliinga-pe] yi gólu tuli mare enini oliundu ‘Eninga anginipilima.’ niku Krais-nga talapena kiyang niku uring. ‘Oliu Krais Yesos-nga yambuma molemuláliinga Moses-ni [“I-siku teai!” nimba “I-siku naa teai!” nimba] ung-mani sirim kanuma-ni oliu naa nokulemú. Kanuma naa piliipu liipu ka-lkuna mele naa molupu we molomulú kene kapula.’ nimbu mulurumulu mele gólu tuli yi kanuma-ni ‘Kanamili.’ niku uring. ‘Moses-ni ung-mani sirimuma piliiku liilimele yambuma mindi Pulu Yili-ni kanupa ‘yambu sumbi nílma’ nimba kanolemú mele piliangi.’ niku [gólu tuli yi kanuma Krais-nga yambu-talapena] uring, akiliinga-pe ‘Aku tiringeliinga ‘Moses-ni “Teai!” nimba ung-mani sirimuma-ni oliu ka sipili, molku kis-sangi.’ niku uringele.’ nimbu piliiker. ⁵ [‘Yambu-lupamanga yimanga kangi te kopsai.’ niring akili sika niring] akiliinga-pe eninga niring ungele aima naa piliipu liirimulu. [‘Moses-ni ui ung-mani sirimuma-ni laye-kolte kepe oliu Krais-nga yambuma naa nokulemú]. Temani-kaiéle mindi ung-sikale, akili-ni mindi eni nukupili, akili mindi eni-kene pípili.’ nimbu “Aima mólu!” nirindu.

⁶ [Jerusalem Krais-nga yambuma-ni] “Oliunga yi-aulima” niring yi kanuma ‘Enini sika bi molemú mola naa molemúnje, akili ulu te mólu.’ nimbu piliiker. Pulu Yili-ni kangikundu kanupa ‘Kamakoma’ nimba ‘bi naa mulúlma’ nimba yambuma apurupa naa kanolemú. Yi kanuma-ni na ung nimbu siliáliinga ung tepa liipa nokupa konjumba ung te-lupa naa niring. ⁷ Aima mólu! Pulu Yili-ni Pita-ndu “Juda-yambuma temani-kaiéle pukunu toku si.” nirim mele aku-sipako nandu “Temani-kaiéle Juda-yambu naa molemele yambu-lupama pukunu toku si.” nirim mele kanuku kene [“I-siku ni. I-siku naa ni.” niku ung te olandupa naa niring.] ⁸ Yesos-ni Pita-ndu “Juda-yambuma mulungína nanga kongunale tenji-pui.” nimba liipa mundurum kene Pulu Yili-ni yu tondulu sipa liipa tapunjupa mulupili kongun kanili tinjirim kanu mele Yesos-ni nandu “Juda-yambuma naa molemele yambu-lupama mulungína nanga kongunale tenji-pui.” nirim kene Pulu Yili-ni na tondulu sipa liipa tapunjupa mulupili kongun kanili andupu tirindu mele kanuku kene, ⁹ Jemis kene, Pita kene, Jon kene, [Jerusalem] yambuma-ni “Enini oliu nokolemele yi-aulima.” niring yi kanuma-ni Pulu Yili-ni na kongun ili aima sirim mele kanuku kene, [‘Sika kongun tilu-sipu telemulu.’ niku] Banapas olsu ‘Eninga kandi-angin-mele-sele molangli.’ niku ki liiring. Enini kene olsu kene oliu-ni ung te nimbu panjipu kene, “Banapas olsu-ni yambu-lupama liipu tapunjupulu Pulu Yili-nga kongunale teambili. Enini Juda-

yambuma liiku tapunjuku Pulu Yili-nga kongunale teangi.” nirimulu. ¹⁰Ung tilu mindi “Tondulu munduku teangli.” niring. “[Krais-nga yambu-talapena sukundu] yambu korupa pupili molemelema liiku tapunjangli.” niring. Kongun kanili na kórunga-ui tembundu numanu sirindu kongunale yandupa ekupu kepe tondulu mundupu kongun kanili teliiu.

2:11-14 Pita-ni Tapa Kis-Sirim Mele Poll-ni Yu Ung-Mura Sipa Nimba Para Sirim Temanele

¹¹ [Jerusalem yi-aulima-ni nandu “Tellu mele akili kapula tellu. We tekunu mului.” niring] akiliinga-pe penga [na] kolea-auli Andiyok [pupu molambu] Pita urum kene yu-ni ulu te tirimele aima tapa kis-sirimeliinga [kanupu kene] yu mulurumna pupu, tapa kis-sirim mele sumbi-sipu nimbu para sipu ung-mura sirindu. ¹²Jemis-ni [“Andiyok pai.” nimba] liipa mundurum yima ui naa wangi Pita Juda-yambuma naa molemele yambu-lupama-kene wasie anduku tapú-toku langi nuring. Akiliinga-pe penga Jemis-ni liipa mundurum yi kanuma uring kene ‘Yi-lupa Krais-nga yi molemelema kangi te kopsangi.’ niring yima-kene mundu-mong tenjipa, ‘Teker mele naa kanangi.’ nimba [Pita] yambu-lupama-kene andupa langi nurum mele akili mundupa kelepa yunu mulurum. ¹³Kanu-kene Pita-ni ‘Kapula tembu.’ nimba numanale-ni piliipaliinga yi kanuma naa oku molangi tirim mele penga uring kene mundupa kelepa ‘Okomele yima kene numanu tiluna pupili molemulu.’ nimba topele-mapele topa ulu gólu tuli te tirim mele [Andiyok] Juda-yambu [Krais-nga yambu muluringma] kanuku kene enini kepe Pita-ni topele-mapele topa gólu tuli ulele tirim mele aku-siku manda leku tiringko. Penga enini topele-mapele toku gólu tuli ulele tiring mele Banapas-ni kanupa kene ‘Ui lawa tindu lam. Enini tekemele mele teku konjukumele. Na aku-sipu teambu.’ nimba yu-ni kepe aku-sipa lawa tirim.

¹⁴Kanu-kene enini temani-kaiéliinga ung-sikale-ni ‘Teangi.’ nilimú mele sumbi-siku naa teku lawa tiring mele kanupuliinga, enini pali kanuku piliiku molangi na-ni Pita-ndu nimbu mele: “Nu Juda-yi te akiliinga-pe Juda-yambuma-ni [langi nungindu ung-manima piliiku kene] telemele mele naa teku, Juda-yambu naa molku yambu-lupa molemelema-ni telemele mele tellu, akiliinga nu-ni yambu-lupamandu “Juda-yambuma-ni [ung-manima] piliiku telemele mele aku-siku manda leku teai.” nikunu nambimuna mani silluye?” [nirindu.]

2:15–4:31 “Krais Yesos Mindi Oliunga Tapa Liiliele.” Niku Tondulu Munduku Piliilimili Yambuma Mindi Pulu Yili-ni “ ‘Ulu-Pulu-Kis Te Naa Pili Yambu Sumbi-Nílima’ Nimbu Kanokur.” Nilimú Ung Te

**2:15-21 ‘Yesos Sika’ Niku Tondulu Munduku Piliilimili
Yambuma Mindi Pulu Yili-ni Kanupa ‘Yambu Sumbi-Nílima’
Nimba Kanolemú Ung Te (2:11-21 pali kanui)**

¹⁵“Juda-yambu naa molku yambu-lupa molemelemandu Juda-yambuma-ni ‘ulu-pulu-kis tili yambuma.’ nilimele yambu kanuma oliu

Juda-yambuma mólu; Juda-yambuma-ni oliu miringeliinga oliu Juda-yambuma molemulu kanuma [Krais-nga yambuma molupu kene ung tale piliilimulu mele i-sipa:]

¹⁶ [Te:] ‘Moses-ni “Teai!” nimba ung-mani sirimuma yambuma-ni mimi-siku piliiku liiku telemeláliinga Pulu Yili-ni enini kanupa kene eninga ulu-pulu-kísima mundupa naa kelepa, ‘numanu sumbi nimba pili yambuma’ nimba naa kanolemú.’ nimbu piliilimulu.

[Te:] ‘Yambuma-ni ‘Yesos Krais sika’ niku tondulu munduku piliilimili yambuma mindi aku-siku telemeláliinga Pulu Yili-ni enini kanupa kene eninga ulu-pulu-kísima mundupa kelepa, ‘numanu sumbi nimba pili yambuma’ nimba kanolemú.’ nimbu piliilimuluko.

Ung akusele piliipu kene ‘Moses-ni ung-mani sirimuma-ni oliu [Juda-yambuma] kepe manda naa tepa liimba.’ nimbu piliipu kene, ‘Pulu Yili-ni oliu kanupa oliunga ulu-pulu-kísima mundupa kelepa, ‘numanu sumbi nimba pili yambuma’ nimba kanupili.’ nimbu ‘Yesos Krais [molupa tirim mele] sika.’ nimbu tondulu mundupu piliirimulu. ‘Moses-ni ung-mani sirimuma mimi-siku piliiku liiku telemele yambumanga aima tilu kepe aku-sipa tembaliinga Pulu Yili-ni yu kanupa kene yunga ulu-pulu-kísima mundupa naa kelepa, ‘numanu sumbi nimba pili yambale’ aima naa nimba kanomba.’ nimbu piliipuliinga ‘Yesos Krais yu mendepulu Pulu Yili-ni oliu-kene aku-sipa temba kupulanumele.’ nimbu tondulu mundupu piliilimulu.

¹⁷ “Aku lem, oliu Juda-yambu mare-ni ‘ ‘Pulu Yili-ni oliu kanupa oliunga ulu-pulu-kísima mundupa kelepa, ‘numanu sumbi nimba pili yambuma’ nimba kanupili.’ akiliinga ‘Yesos Krais mendepulu manda tenjimba.’ nimbu tondulu mundupu piliamili.’ nilimulu ulu kanili-ni oliu i-sipa mele liipa ora silimú: [Oliu-ni “Juda-yambu naa molku yambu-lupa molemelema ulu-pulu-kis tili yambuma molemele.” nilimulu mele] oliu kepe [‘Moses-ni ung-mani sirimuma-ni oliu kapula naa tepa liilimú. Krais-ni mindi oliu kapula tepa liimba.’ nimbu piliipu Moses-ni ung-mani sirimuma mundupu kekeleumuláliinga aku-sipa] ulu-pulu-kis tili yambuma molemulu mele liipa ora silimú, mokeringa lelemú. Aku lem oliu [Juda-yambuma] ulu-pulu-kis tili yambuma molemulu mele aku-sipa liipa ora silimú mokeringa lelemáliinga ‘Krais-ni “Ulu-pulu-kísima teai.” nilimú lam.’ nimbu piliilimulu kene kapulaye? Aima mólu! [Krais-ni aku-sipa aima naa nilimú.] ¹⁸ Na-ni ui piliipu kene, ‘Moses-ni “Teai!” nimba ung-mani sirimuma-ni na naa tepa liipa, Pulu Yili-ni ‘na “mindili nambu.” nimbá ulu-pulu-kis te naa pili yambu sumbi niliele molemú kanokur.’ nimbá ulu te kapula naa temba.’ nimbu tondulu mundupu piliipu Moses-ni ung-mani sirimuma mundupu kilirindu akili penga kelepu ‘Moses-ni ung-mani sirimuma-ni na manda tepa liipa Pulu Yili-ni na ‘yambu sumbi niliele.’ nimbá ulu-pulele pelemú.’ nimbu alsupu Moses-ni ung-mani

sirimuma ambulupu piliipu liipu telkanje telka ulu akili-ni ‘Na Moses-ni ung-mani sirimuma ui mundupu kilirindu kene tepu kis-sirindu.’ nimba liipa ora silka.

¹⁹ [Niker akiliinga ung-pulu te i-sipako:] [Yambu te kolemu kene yu nokulemu ulu-puluma mundupa kelemu, ulu-pulu kanuma-ni yu kolemaalinga alsupa naa nokulemu aku-sipa mele] Moses-ni ung-mani sirimuma-ni na nukurum kene mimi-sipu piliipu liipu naa tirindeliinga ung-mani kanuma-ni Pulu Yili-ni na ‘ulu-pulu-kis naa pili yi sumbi niliele’ nimba kanombaliinga ulu-pulele na manda naa sirimeliinga ung-mani kanuma na mundupu kelepung-mani kanuma-kene yi kululiele mele mulurundu. Pe ekupu ung-mani kanuma-kene kululi yili molialinga Pulu Yili-ni kanupa ka piliilimu uluma tembundu kona moliu. ²⁰ Krais unji-perana [topa ku toku panjiring kulurum kene] na-kene wasie [toku] ku toku panjiring kulurumbu. Akiliinga, ekupu na-nanu we kona naa moliu. Krais na-kene tapu-topa molemaalinga yunga kona mululi ulele na-kene pelemu. Akiliinga, kangikundu uluma tepu moliu mele ‘Pulu Yili-nga Malale yu sika.’ nimbu tondulu mundupu piliipu kene aku-sipu kangikundu uluma tepu moliu. ‘Pulu Yili-nga Malale’ niker yili yu na numanu monjupa nanga nimba alko topa kulunjurum yili. ²¹ ‘Pulu Yili-ni yambuma we kondu kolemu ulele ulu te molu.’ naa nimbu, akili mundupu naa keleliu. Moses-ni ung-mani sirimuma-ni Pulu Yili-ni oliu ‘yambu sumbi nilima’ nimba kanomba ulu-pulele kapula silkanje Krais we kolka. Yu kulurum ulele-ni ulu te naa telka.” [nimbu Pita-ndu nirindu.]

3:1-14 Moses-ni “Teai!” Nimba Ung-Mani Sirimuma Piliiku Liiku Telemele Ulele Kene, ‘Krais-ni Sika Oliunga Nimba Tinjirim.’ Nimbu Tondulu Mundupu Piliilimulu Ulele Kene, Ulu Kanuselenga Ung Te (2:14 pulu monjukunu kanui)

3 ¹Eni [Krais-nga yambu] Gallesia molemele yambu-wiliema, na-ni ui Yesos Krais unji-perana [toku] ku toku panjiring kulurum mele nimbu sirindu kene eni aima piliiring yambuma, eni yambu nae-ni numanuma tepa bema sipa liipa lu sirimuye? ²Na-ni eni ung aima tiluele walsipu piliambu: Mini Kake Tiliele [kupulanum nambulkarenga] liiringiye? [Moses-ni] “Teai!” nimba ung-mani sirimuma piliiku liiku teng panjiku tiringeliinga Mini Kake Tiliele liiring, mola [temani-ka topu sirindele piliiku kene] ‘Sika’ niku tondulu munduku piliiringeliinga liiringiye? ³Eni [nambulka ung te piliiku kene] aku-siku wilie pulimeléye? Ui-pulu-pulu [‘Krais-nga yambuma molamili. Pulu Yili-ni oliu kanupa ka piliipili.’] niku kene Mini Kake Tiliele liiring kanili, pe ekupu [numanu topele toku] eni-enini eninga tonduluma-ni [‘Moses-ni ung-mani sirimuma piliipu liipu tepu kene] aku-sipu molamili.’ niku piliilimiliye? ⁴[‘Krais sika.’ niku tondulu munduku piliiring kene] [Mini Kake Tiliele-kene] ulu [ka aku-sipa] mare eni-kene wendu urum akuma we wendu

urumye? ‘Ulu [kaí] akuma we wendu urum lam.’ nimbu kanokur. ‘[Ulu kaí akuma wendu urum kene penga ‘Moses-ni ung-mani sirimuma-ni oliu tepa liimba.’ niku piliiku liiring] akili aima kis.’ nimbu piliiker. ⁵ [Moses-ni] ung-mani sirimuma piliiku liiku telemeláliinga Pulu Yili-ni yunga Minéle eni sipa, eni molemelena ulu-tonduluma telemúnje, mola [temani-kaiéle] piliiku kene ‘Sika’ niku tondulu munduku piliiringeliinga aku telemúye?

⁶ [Pulu Yili-nga bukna Eprayam-ndu nimba molemú mele] piliiku piliai:

“Pulu Yili-ni yu-kene “Tembu.” nirim mele

Eprayam-ni ‘Sika temba.’ nimba

tondulu mundupa piliirimeliinga kanupa kene

Pulu Yili-ni “Yu yi sumbi-niliele.”

nimba kanurum.”

Ui-Pulu-Pulu 15:6

nimba molemú. ⁷ Akiliinga, [“Temani-kaiéle sika.’ niku] tondulu munduku piliilimili yambuma Eprayam-nga kangambulama molemele.’ niku piliai. ⁸ Penga wendu ombá mele Pulu Yili-nga bukna ui mulurum. Penga Juda-yambu naa molku yambu-lupama-ni ‘Sika’ niku tondulu munduku piliingéliinga Pulu Yili-ni enini kanupa kene ‘Eninga ulu-pulu-kísima mundupa kelepu, ‘numanu sumbi nimba pípili molemele yambuma’ nimbu kanombu.’ nimbá mele Pulu Yili-ni ui Eprayam-ndu temani-kaiéle pemba mele topa sipa kene nimba mele:

‘“Nu-ni kalku liini yi te-ni tembaliinga

ma-koleana yambuma pali membu pemba kene

molku kunjingí.”

nirim.’

Ui-Pulu-Pulu 12:3, (18:18), 22:18, 26:4

nimba molemú. ⁹ [Pulu Yili-ni aku-sipa Eprayam-ndu nimba panjurumeliinga] yu-ni [‘Pulu Yili sika.’ nimba] tondulu mundupa piliirim yi Eprayam Pulu Yili-ni membu panjipa tepa kunjurum kene yandupa-yandupa [‘Pulu Yili sika.’ niku] tondulu munduku piliilimili yambuma kepe Eprayam-kene wasie membu panjipa tepa konjulimúko.

¹⁰ [Moses-ni] ung-mani sirimuma piliipu liipu teng panjipu temulú kene [Pulu Yili-ni oliu ‘ulu-pulu-kis naa pili yambu sumbi-nílíma’ nimba kanomba.’] niku tondulu munduku piliilimili yambuma Pulu Yili-ni ‘Mindili noku molku kis-sangi.’ nimbá. Pulu Yili-ni aku nimbáliinga ung te piliipu kene aku niker akili Pulu Yili-nga bukna molemú. Akili i-sipa mele:

‘Ung-manima molemú buk [Moses-ni turumeliinga]

ung-mani aima pali taki-taki piliiku liiku

teng panjiku naa tingí yambuma

Pulu Yili-ni ‘Mindili noku

molku kis-sangi.’ nimbá.’

Ung-Manima 27:26

nimba molemú kanili. ¹¹ [Pulu Yili-nga bukele-ni nimba mele:]

‘[Pulu Yili ‘sika’ niku]
 tondulu munduku piliingí yambuma mindi
 Pulu Yili-ni kanupa ‘yambu sumbi-nílima’
 nimba kanomba yambu kanuma mindi
 kona molku konjuku mindi pungí.’

Apakak 2:4

nimba molemú mele piliipu kene [Moses-ni] ung-mani sirimuma
 piliiku liiku tingí yambuma Pulu Yili-ni kanupa eninga ulu-pulu-kísima
 mundupa kelepa, ‘numanu sumbi-nimba pili yambuma molemele.’
 nimba kanomba kupulanum te aima naa lelemú mele aima sumbi-sipu
 piliilimulu. ¹² [Moses-ni] ung-mani sirimuma-ni [‘oliu tepa liimba.’ niku],
 mindili-siku lombulku tingí ulele kene, [‘Krais-ni oliu tepa liimba.’ niku]
 tondulu munduku piliingí ulu-sele walsekale liiku tere leku kapula naa
 tingí. Aima manda mólu! [Moses-ni ung-mani sirimuma tingéliinga ung
 te Pulu Yili-nga bukele-ni nimba mele:]

‘Ung-manima aima pali
 taki-taki mimi-siku piliiku liiku teng panjiku
 tingí yambuma mendepolu
 aku-siku tingéliinga molku konjuku mindi pungí.
 [Ung-mani mare walsekale kepe
 munduku kelku naa tingí kene
 naa molku konjuku mindi pungí.]’

LLipai 18:5

nimba molemú kanili.

¹³ [Pulu Yili-ni] ‘Krais mindili nomba mindili sipa mulupili.’ nirim-na yu
 sika mindili nomba numanuna buni tipili mindili sipa mulurum ulu akili-
 ni, Krais yu-ni oliu [Juda-yambuma] ung-manima-ni ‘Mindili noku molku
 kis-sangi.’ nilimú kupulanum-na wendu liinjirim. [Pulu Yili-ni Krais tepa
 kis-sirimeliinga ung-pulu te Pulu Yili-nga bukele-ni nimba mele:]

‘Yambu unjina ola ‘Kolangi.’ niku
 ku toku panjilimele yambuma [Pulu Yili-ni]
 ‘Mindili noku molku kis-sangi.’
 nimbá.’

Ung-Manima 21:23

bukna nimba molemú akiliinga Krais yu unjina [toku] ku toku
 panjiringeliinga Pulu Yili-ni Yesos “Mindili noku molku kis-sani.”
 nirimko. ¹⁴ ‘Pulu Yili-ni Eprayam-ndu [‘Nu-ni kalku liini yi te-ni
 tembaliinga ma-koleana yambuma pali molku kunjingí.’ nimba,] nimba
 panjurum ung kaiéle Krais Yesos-ni ulu te tenjimbaliinga Juda-yambu
 naa molku yambu-lupama kene pípili.’ nimba [Pulu Yili-ni ui] oliu kolea-
 kísina molupu kis-sipu mindi pulkumula kupulanum-na wendu liirim.
 ‘Mini Kake Tiliele liangi simbu.’ nimba, nimba panjurum akili [‘Krais-
 ni tinjirimele oliunga nimba tepa liimbandu tinjirim.’ niku] tondulu
 munduku piliingí yambuma-ni aima liangi!’ nimba [Pulu Yili-ni] aku-sipa
 nirim.

3:15-27ekendu Moses-ni Pulu Yili-nga Ung-Mani Sirimuma-ni Pulu Yili-ni “Tembu.” Nimba, Nimba Panjirimele Manda Topa Mania Naa Mundumba Ung Te (2:14 pulu monjukunu kanui)

¹⁵ Angmene, [‘Ung te na-ni ung-bo tonjumbale sumbi-siku piliangi.’ nimbu] ya ma-koleana yambuma-ni ulu te telemele mele eni piliilimilále nimbu sambu. Yambu tale-ni “I-sipu i-sipu teambili.” nikulu anju-yandu ung te niku panjikulu mi lelemele kene penga niku panjikulu mi lelemele ung kaniliinga yambu te-ni ung te wendu naa liilimú, yambu te-ni ung te sukundu naa mundulimú. Sika ung akili ma-koleana yambusele-ni mindi niku panjilimele akiliinga-pe penga ung kanili yambuselenga te-ni alowa naa telemú. Ungele niku panjikulu mi lelemele mele aku-sipa we pelemú. [Akili manda monjupa, Pulu Yili-ni Eprayam-kene tirim mele liipa ora silimú.] ¹⁶ Pulu Yili-nga bukele-ni nilimú mele i-sipa: “Pulu Yili-ni “Tembu.” nimba, nimba panjurum ungele [oliu Juda-yambumanga anda-kolepa] Eprayam kene Eprayam yu-ni kalupa liimbale kene akuselendu nimba, nimba panjurum.” nilimú. “[Yi] kalupa liimbale.” nilimú kanili [yi] tiluelendu mendepolu nilimú. “Nu-ni kalkunu liinéle.” nilimú. “Nu-ni kalku liiníma.” naa nilimú. Yambu pulelendu naa nilimú, tiluelendu mendepolu nilimú. [Yi] tilu akili [Pulu Yili-ni makó turum yi-nuim] Kraisele.

¹⁷ Ung niker ilinga pulele i-sipa mele: [Pulu Yili-ni “Aku tiní kene na-ni i-sipu i-sipu tembu.” nimba,] nimba panjipa mi lirim ung kanili yu kórunga kumbi-lepa wendu omba pirim. Ung kanili ui we pípili penga punie po-andret kelepa teti omba purum kene [Moses-ni] “Teai.” nimba ung-mani sirimuma wendu urum. [Ung-mani kanuma sika penga aelega wendu urum akiliinga-pe] Moses-ni ung-mani sirimuma-ni Pulu Yili-ni ui nimba panjipa mi lirim ungele manda naa topa mania mundumba, Pulu Yili-ni ui nimba panjurum ungele we pemba mindi pelemú, ung akiliinga kongunale mania manda naa pumba. ¹⁸ Yambuma Pulu Yili-ni “We simbu.” nirim melale liingíndu Moses-ni ung-mani sirimuma piliiku liiku teku kene méle kanili liilkemelanje Pulu Yili-ni [“We simbu.” nimba,] nimba panjurum ungele ‘Sika’ niku tondulu munduku piliikuliinga kapula naa liilkemela. Akiliinga-pe Pulu Yili-ni Eprayam-ndu “We simbu.” nirim melale ung nimba panjurum ungele-ni mindi méle akili yu we simbandu yu-yunu piliipa kene makó turum. [Eprayam-ni ulu te tirim-na kanupa kaí piliipa kene Pulu Yili-ni “Simbu.” naa nirim. Yu-ni yunu piliipaliinga aku-sipa nimba panjurum.]

¹⁹ [Pulu Yili-ni “We simbu.” nirim melale simbandu yu-ni ui nimba panjurum ungele piliipa kene simba] lem Moses-ni “Teai!” nimba ung-mani penga sirim-ma nambimuna sirimuye? Ung-mani kanuma-ni nambi telemúye? Aku, “Yambuma ulu-pulu-kísima telemele mele piliangi liipu

ora sambu.” nimba kene Pulu Yili-ni [“I-siku teai. I-siku naa teai.” nimba] ung-mani kanuma sirim. [Pulu Yili-nga ung-mani Moses-ni yandu nimba sirim-ma naa pelkanje ulu-pulu-kísima tepu kene ‘Tepu kis-símulu.’ nimbu naa piliilkumulá.] Akiliinga-pe ‘Ung-mani kanuma kamu pípili.’ nimba Pulu Yili-ni naa sirim. Eprayam-ni kalupa liimbalendu ui nimba panjurum kalupa liimba yi kanili ‘ui naa upili ung-manima-ni yambuma nukupili. Yu ombá kene ung-manimanga tondulale mania pupili.’ nimba Pulu Yili-ni ung-mani akuma sirim. Pulu Yili-nga ung-manima mulú-koleana angkellama-ni yandu niku sinjiring, yambuma kene mulú-koleana angkellama kene suku-singina yi te-ni yandu liirim kene kamu pirim. [Suku-singina yi nikem akili yu Moses.] ²⁰Pulu Yili-ni ung-manima simbandu suku-singina yi te-ni molupa nimba sinjirim, Pulu Yili-ni yu-yunu yambumandu sumbi-sipa ung te naa nirim, akiliinga-pe yi te-ni yu-yunu ung te sumbi-sipa nimba panjilimú kene suku-singina yambu te-ni ulu te naa tenjilimú. Pulu Yili yu yi tiluele mindi molupa yu-ni yunu sumbi-sipa Eprayam-kene ung te nimba panjurum. Yambu te-ni suku-singina ulu te naa tinjirim.

3:21-27ekendu ‘Oliu Penga Krais-nga Yambuma Molamili.’ Nimba Moses-ni Ung-Mani Sirimuma-ni Oliu Ui Nokupa Mani Sirim Ung Te (3:14-26 pali)

²¹Pulu Yili-ni aku-sipa tirim-na [Moses-ni Pulu Yili-nga] ung-mani [sinjirim ungma] kene Pulu Yili-ni [Eprayam-kene] nimba panjurum ungele kene anju-yandu ele-tu mele molembelele? Aima mólu! [Pulu Yili-ni numanu tale piliipaliinga “Ung-manima-ni enini nukupili sambu.” naa nirim.] Yambuma kona molku mindi puli ulu-pulele kapula simba ung-mani te pelkanje Pulu Yili-ni ung-mani kanuma piliiku liiku telemele [yambuma] kanupa ‘[yambu] sumbi-nílma’ nimba kanolka. Penga oliu aku-sipa ung-mani pelkale piliipu liipu tepu kene numanu sumbi nimba pílima molupu kene yunga kumbi-kerina kapula pupu molkumula.

²²Akiliinga-pe aku-sipa tili ung-mani te naa pirim, naa pelemú. Pulu Yili-nga bukele-ni i-sipa mele nilimú:

“Ma-koleamanga pali yambuma pali
ulu-pulu-kísimani ka silimú [kene],
ka-lkuna mele pelemelé.

Takara toku manda naa pulimelé.”

nilimú. [Pulu Yili-nga ung-manima pelemáliinga aku telemú.] [Moses-ni ung-mani sirimuma-ni yambuma nokulemáliinga ulu-pulu-kísimani yambuma pali ka silimáliinga pulele i-sipa mele:] Pulu Yili yu-ni nimba panjurum melale ‘yambuma-ni liingíndu Yesos Krais-ni tinjirimele ‘Aima sika.’ niku tondulu munduku piliingí yambuma sambu liangi akiliinga ulu-pulu-kísimani yambuma pali ka sipa pípili.’ nirim. Simba liingí kupulanum te-lupa mólu.

²³ Yesos-ni oliunga nimba tinjirim mele ‘Sika’ nimbu tondulu mundupu piliilimulu kupulanumele ui wendu naa upili Moses-ni [Pulu Yili-nga] ung-mani sirimuma-ni oliu ‘Mong liingélinga mindili nangi.’ nimbándu ka mele sirim. Yesos-ni penga omba oliunga nimba tinjirim mele ‘Sika’ nimbu tondulu mundupu piliilimulu ulele lku-ki mele lepa, ung-mani ui pirim-manga ka-lkuliinga llok mele pirim kanili penga kima liinjimbalinga Moses-ni ui ung-mani sirimuma-ni aku tirim. ²⁴ [I-sipu mele niker:] ‘Pulu Yili-ni oliunga ulu-pulu-kísima mundupa kelepa, numanu sumbi nimba pili yambuma molemele.’ nimba kanupili.’ niku ‘Krais-ni oliunga nimba tinjirim mele ‘Sika’ niku tondulu munduku piliangi.’ nimba Krais ui mana mania naa upili Pulu Yili-ni ‘Ung-manima-ni oliu nukunupili.’ nimba, ung-manima sirim. ²⁵ Akiliinga-pe ekupu oliu Krais-ni tinjirim mele ‘Sika’ nimbu tondulu mundupu piliipu molomulú ulu akili wendu urum lelemálinga [Pulu Yili-nga] ung-mani ui sirimuma-ni oliu naa nokulemú.

3:26–4:7 Pulu Yili-nga Kangambulama Molemulu Mele Ung Te

²⁶⁻²⁷ Ekupu Krais Yesos-ni [penga tinjirim mele] ‘Sika [oliunga nimba tinjirim].’ niku tondulu munduku piliilimili ulele-ni eni pali ekupu Pulu Yili-nga kangambulama mulungí kupulanumele akisinjirim-na aku-siku molemele.

Eni no liiring ulu kanili-ni Krais kene eni kene yambu tiluele mele muluringma pali Krais, [mulumbale mele,] pakuringelinga sika Pulu Yili-nga kangambulama molemele.

²⁸ [Eni pali Krais-nga yambu molemelema]

Juda-yambuma lupa, Juda yambu naa molemele yambuma lupa mólu; ku-moni naa liiku we kendemande-kongun tinjili yambuma lupa, we molemele yambuma lupa mólu-ko;

yima lupa, ambuma lupa mólu-ko;

ekupu eni pali Yesos Krais-nga yambu-talape tiluele mendepolu molemelálinga yambu lupa-lupama naa molemele. ²⁹ Eni Krais-nga yambuma mulúngi lem eni Eprayam-ni kalupa liirim yambuma molemeleko; Pulu Yili-ni ui [Eprayam-ni kalupa liimba yambuma] “Simbu.” nimba, nimba panjurum melale eni wasie liingí.

4:1-7 Oliu Kendemande-Yambuma Mele Mulurumulu Akiliinga-pe Ekupu Pulu Yili-nga Kangambulama Molupu, Yunga Moya-Mélema Liimulú Yambuma Molemulálinga Ung Te (3:26–4:7 pali)

4 ¹ [Kangambulama kene moya-mélema liingí yambuma kene] akumandu nimbú nikerale i-sipa mele: Kang te-ni yunga lapanga moya-mélema sika liilimú, akiliinga-pe ui yu kelú kene lapanga kongun kendemande-yambu te mele molemú. Lapanga mélema pali sika yunga,

akiliinga-pe yu kang kelále mindi molemú kene naa liilimú. ²Lapale-ni ‘penga yu moya-mélema liipili.’ nimba, nimba panjilimú enale ui wendu naa upili “Kangale kene mélema kene nukupili.” nimba makó tolemú yambumanga ungma mindi piliipa molemú. ³Oliu aku-sipako. Oliu kangambula kelúma mulurumu kene ma-kolealiinga ung-mani mola ulu-pulu lupa-lupa wema-ni mindi ‘Nanga kendemande-kangambulama.’ nimba oliu nokupa, kangima-ni ulu-puluma temulú mele mani sirim.

⁴Akiliinga-pe Pulu Yili-ni ui yu-yunu numanale-ni piliipa makó turum enale wendu urum kene yu-ni yunga Málale liipa mana-mania mundurum akili [Moses-ni “I-siku teai! I-siku naa teai!” nimba] ung-mani sirimuma-ni nukurum yambu-talapena suku ambu te-ni mirim. ⁵[Moses-ni] ung-mani sirimuma-ni nokulemú yambu kanuma alsupa naa nukupili. Enini we molku, [Moses-ni] ung-mani sirimuma kapula naa piliiku liiku telemeláliinga mindili noku kulungí kupulanum-na wendu oku, nanga [kangambulama] molku nanga moya-mélema liangi.’ nimba yu-ni yunga Málale ‘Eninga nimba [yunga memale onde lepa] alko topa kulunjupili.’ nimba mana-mandu liipa mundurum. ‘Málale-ni oliunga nimba tenjimba ulele-ni oliu tepa liipa kapula molomulú kupulanumele akisinjipili.’ nimba yu oliu mana-yambuma molemuluna liipa mundurum.

⁶Penga Pulu Yili-nga kangambulama molemulu-na yu-ni yunga Málale-nga Minéle oliunga numanumanga suku [‘Mulupili.’ nimba] liipa mundunjurum. Mini akili Pulu Yili-ndu “Tata. Nanga Lapa.” nilimú Minéle. [Pe oliunga numanumanga molupa “Tata; nanga Lapa.” nilimú kene, piliipuliinga ‘Oliu yunga kangambulama.’ nimbu piliilimulu.] ⁷Pulu Yili-ni aku tirim-na ekupu mélema-ni ui eni nukurum kene méle kanumanga kendemande-yambuma muluring mele naa molemele; Pulu Yili-nga kangambulama molemele. Pe yunga kangambulama molemeláliinga yu-ni “Nanga nosiliu mélema eni penga moya-mélema liangi simbu.” nirim.

4:8-20 Poll-ni Gallesia Yambuma Kondu Kolupa Numanu Pulele Liipa Mundurum Ung Te

⁸Ui Pulu Yili naa piliiku yunga yambuma naa molku kene, Pulu Yili naa mulurum méle wema liiku ‘oliu nokolemele pulu yima’ niku liiku angnjiku popu turing mélemanga kendemande-kongun aima mindili siku tinjiring. ⁹Akiliinga-pe ekupu Pulu Yili piliiku bi siku yunga yambuma molemele. Akiliinga-pe sika akili mólu. Na-ni i-sipu niambu: Pulu Yili-ni nimba mele: “Eni na piliiku bi siku nanga yambuma molangi.” nirim. Aku lem ekupu [aku-siku] molemele mele nambimuna munduku kelku bulu siku, tondulu naa puli ung-manima nambimuna alsuku piliiku molemeleye? ‘Ulu kanuma-ni oliu alsupa nukupili. Oliu ulu kanumanga kendemande tinjili yambuma alsupu molomulú kene kapula.’ niku

piliilimiliye? ¹⁰ Juda-yambuma-ni kóru tenga-tenga niku ena tenga kóru mulungí walema kene, kaliimbu konanga ke tomba enama kene, punie konanga wendu ombá enama kene, langi tepa tomba kene pulu monjuku sukundu liingí enama kene, ena kanuma wendu ombá kene ulu mare piliiku tingí mele Pulu Yili-ni [Moses nimba sirim kene piliipaliinga Isrel-yambuma ung-mani sirimeliinga piliiku liiku telemele] mele [eni Krais-nga Gallesia-yambuma ‘Pulu Yili-ni oliu kanupa kaí piliipili.’ niku] piliiku liiku telemele. ¹¹ [Aku-siku telemeláliinga] ‘Na-ni eni mindili sipu mani sirindu mele we tirindunje. Eni-kene kongun tirindele we mania pumba. Na eni mani sirindu ungma munduku kelku ui piliiku tiring mele alsuku piliiku tingí kene kis lemba.’ nimbu na aima mini-wale mundukur.

¹² Angmene, na-ni eni aima tondulu mundupu mawa tepu kene, na ui [Moses-ni ung-mani sirimuma mundupu kelepu] eni Juda-yambu naa molku yambu-lupa muluringma-ni Moses-ni ung-mani sirimuma naa piliiring mele mulurundeliinga ekupu na [Krais-nga ungele piliipu] moliu mele eni aku-siku piliiku molai.

[Na eni-kene mulurundu kene] eni na-kene ulu te tekú kis naa siring. ¹³ Eni piliilimili, na kuru te turumeliinga ui kumbi-lepu eni muluringna ombu temani-kaiéle topu sirindu. ¹⁴ Nanga kangiele tondulu naa purumeliinga eni buni sirindu akiliinga-pe eni na kanuku kis piliiku bulu naa siku, na munduku naa kiliring. Pulu Yili-ni angkella te eni molemelena liipa mundulka kene “Wasie molamili ui.” nilkimela mele, mola Krais Yesos yu olka kene “Wasie molamili ui.” nilkimela mele na aku-siku “Wasie molamili ui.” niring. ¹⁵ Ui na-kene numanu siku “Papu únu. Wasie molamili ui.” niring mele ekupu nambi telemúye? Na-ni aima sika nimbu siker: ‘Ui na eni-kene wasie mulurumulu kene [méle aima numanu lakuku munjuring mélema na silkimela. Nanga mong te kis lelkanje ‘Na liipu tapunjamili.’ niku] eninga mong te ukuku na silkimela.’ nimbu niker. ¹⁶ [Aku lem] na-ni eni ung-sikama nimbu sikereliinga ekupu na eninga ele-túli moliuye?

¹⁷ [Yi Moses-ni ung-mani sirim kanuma piliiku teai.’ niku mani silimele] yima-ni “Oliunga ungma aima piliangi!” niku tondulu munduku mani silimele akiliinga-pe aku telemele ulele ‘Eni liipu tapunjamili.’ niku naa telemele. ‘Eni [na kene nanga anginipilima kene] tapú-toku naa molangi.’ niku pipi siku, ‘Enini-kene mendepolu tapú-toku molku eninga ungma mindi numanu kimbu-siku piliiku liiku molangi.’ niku aku-siku tondulu munduku mani silimele. ¹⁸ Na eni-kene naa moliu kene yi lupa mare-ni ‘Eni liipu tapunjamili.’ niku tondulu munduku ‘Pulu lipili. Tapú-topu molamili.’ nilkimelanje kapula. Yi mare-ni aku-siku oku taki-taki telkemelanje papu akiliinga-pe yi mare-ni oku ‘Oliunga ungma piliiku liangi.’ niku gólu toku tondulu mani silimele akili kis. ¹⁹ Nanga numanu monjuliu kangambulama, ambuma kangambula mingíndu mindili

nolemele mele ‘Eni Krai yu-mele molku yunga ungele mendepolu piliiku liiku molangi.’ nimbu na aku-sipu alsupu mindili nokur yili molupu kene, ²⁰ ‘Na eni-kene molupu eninga kumbi-kerima kanupu ungma kerina sumbi-sipu nimbu silkanje papu. [Pepá mindi topu mundukurele layere kapula mólu.]’ nimbu molupu, [eni ekupu telemele mele piliipuliinga] ‘Na-ni eni nambi-sipu liipu tapunjumbunje.’ nimbu piliikereliinga eni aima kondu tepa buni tekem.

**4:21–5:1 Eprayam-nga Ambu Aka Kene Sera-sele Muluringli
Mele Ung-Eku Te (3:15 pulu monjukunu kanui)**

²¹Eni ‘[Juda-yambumanga] ung-manima-ni oliu nukupili.’ nilimele yambuma, ung-mani kanuma-ni nilimú mele eni naa piliilimiliye? Na niku sai. ²² [Pulu Yili-nga] bukele-ni nimba mele: “Eprayam-ni kang tale mirim, te kongun we tenjipa méle kaluli te naa liili kendemande-ambale-ni mirim; te mindili te naa nomba we mulurum ambale-ni mirim.” nilimú. ²³ Kendemande-ambale-ni kang minjirimele kangambulama melemele mele aku-sipa we minjirim. Akiliinga-pe we mulurum ambale-ni yunga kang minjirimele we naa minjirim. Pulu Yili-ni ‘Yunu-ni kang te menjimba.’ nimba, nimba panjurumeliinga kang kanili minjirim.

²⁴ Ambu kanusele Pulu Yili-ni ung tale nimba panjipa mi lirim-sele mele manda monjukulu, elsele-ni tiringli uluselenga ung-eku te pelemú. [Kendemande-Jambu Aka yu Pulu Yili-ni ung te mulú Sainai-na nimba panjipa mi lirim ungele mele molemú. Ung kanili [Pulu Yili-ni Moses sirimele-ni] kongun kendemande-yambu mulungí kangambulama melale.

²⁵ Ambu Aka kene kolea Arepia akuna mulú Sainai polemú mulále kene akuselenga ung-pulele tiluele. Kolea-auli Jerusallém molemele yambuma [Moses-ni mulú Sainai-na molupa ung-mani sirimumanga] kongun kendemande tinjili yambuma mele molemeláliinga Jerusallém ekupu lelemú akili mulú Sainai pulurum mele aku-sipako lelemú. [Jerusallém akuna molemele yambumanga anum yu kongun kendemande tinjili ambale mele kanili.] ²⁶ Akiliinga-pe Jerusallém te mulú-koleana lelemáliinga yambuma mindili te naa noku we molemele. Jerusallém akili oliu [Krais-nga yambumanga] anum. ²⁷ Aku nikereliinga pulele [Pulu Yili-nga] bukna molemú ung kanili i-sipa mele:

“Ambu-waengonale,
kangambula naa mellu ambale, nu numanu siyo.
[Kangambula mingíndu mindili nolemele mele
kangambula naa melláliinga]
mindili naa nollu ambale,
nu numanu kaí pípili konana niku
tondulu nangale toku niyo.
Ambu-waengonale-ni

melemú kangambulama aima pulele,
 we-ambumanga kangambulama koltale mele,
 akiliinga aima numanu siku aku tiyo.”

Asaya 54:1

nimba ungele aku-sipa bukna molemú.

²⁸ Angmene, [Pulu Yili-ni Eprayam-ndu] “Wendu ombá.” nimba, nimba panjurum mele akili wendu ombádu [Eprayam-ni yunga kang] Aisak mirim, aku-sipa mele, ekupu eni [Krais-nga yambuma] kepe [Pulu Yili-ni “Wendu ombá.” nimba,] nimba panjurum ungele wendu ombádu [Pulu Yili-nga] kangambulama molemeleko. ²⁹ [Eprayam-nga kangsele] miringli kene kangambula we melemele mele mirim kangale-ni [Pulu Yili-nga] Minéle-nga tondulale-ni mirim kangale tepa kis-sipa mindili sirim. Ekupu aku-sipako [Moses-ni ung-mani sirimumanga kendemande-yambuma-ni Krais-nga yambuma mindili silimele]. ³⁰ Akiliinga-pe ambu kanusele kene elsengla kangsele kene Pulu Yili-nga bukele-ni nambulka nilimúye? [I-sipa mele nilimú:]

‘[Pulu Yili-ni Eprayam-ndu nimba mele:]
 “Kongun kendemande ambaliinga málu kangale kene
 we molemú ambaliinga málu kangale kene
 lapanga moya-mélema
 moke tekú aima naa liangli akiliinga
 kendemande-ambale kene málale kene
 kamu makurui.” [nirim].’

Ui-Pulu-Pulu 21:10

nimba molemú kanili. ³¹ Akiliinga, angmene, oliu kendemande-ambaliinga kangambulama naa molemulu; ka-kongun naa tepa we mulurum ambaliinga kangambulama molemulu.

Kolomong-Auli 5-6sele Krais-ni Oliu ‘Ka-Lkuna Mele Naa Peku We Molangi.’ Nilimú Kene Mini Kake Tiliele-ni Oliu Kupulanum-na Pupu Telemulu Mele Liipa Sumbi Sirim; Oliu Yambuma Liipu Tapunjupu Tepu Konjulimuluko, Akumanga Ung Mare

5:1-15 Oliu Méle Te-ni Pipi Sipa Naa Nukupili Aima We Molemulu Mele ‘Aku-Sipu We Molamili. Méle Te-ni Alsupa Nokupa Ka Naa Sipili.’ Nimbu Mimi-Sipu Kanupu Molamili Ung Te

5 ¹ [Ka-kongun naa tepa we mulurum ambaliinga kangambulama molemuláliinga pulele i-sipa mele:] ‘[Moses-ni ui “Ulu mare teai!” nimba “Mare naa teai!” nimba ung-mani sirimuma-ni oliu naa nukupili.] We kapula molangi.’ nimba Krais-ni oliu wendu liirim. Akiliinga, ‘Méle te-ni alsupa naa ambulupili; méle-tenga kendemande-yambuma naa molupu, we mendepolu molamili.’ niku tondulu munduku molai.

² Nanga ungma aima piliai! Na Poll-ni enindu nimbu mele: Eni [Krais-nga yima] eninga kang te ‘kopsiku wendu liinjangi.’ níngi lem

Krais-ni ['yambumanga' nimba liipa tapunjupa tepa liirim ulele-ni] eni laye-kolte kepe aima ulu te manda naa temba. ³Alsupu yimandu pali sumbi-sipu niker: ['Pulu Yili-ni na kanupa kaf piliipili akiliinga] kangi te kopsinjangi.' ningí yima [Moses-ni] ung-mani sirimuma-ni pali nokumba. 'Kangi te kopsai.' nilimú ung-manele piliiku liiku telemele yima-ni ung-mani kanuma pali piliiku tingí kupulanumele akisingí. ⁴Eni [Krais-nga Gallesia-yambumanga yambu mare] 'Pulu Yili-ni oliu kanupa kene oliunga ulu-pulu-kísima mundupa kelepa, 'numanu sumbi nimba pili yambuma' nimba kanupili.' niku [Moses-ni] ung-mani sirimuma piliiku liiku telemele yambuma Krais munduku kelku, yu-kene tiluna muluring kupulanumele pipi siring; Pulu Yili-ni yambuma we kondu kolemu ulele-ni eni naa nokulemu. ⁵Akiliinga-pe ['Moses-ni ung-mani sirimuma-ni manda naa liipa tapunjupa tepa liimba.' nilimulu yambuma,] Mini Kake Tiliele-ni ' 'Sika' nimbu tondulu mundupu piliilimulu ulele tondulu pupili.' nilimáliinga 'penga yambu sumbi-nílma sika molomulu.' nimbu numanu sipu nokupu molemulu. ⁶Krais Yesos kene tapú-topu molemulu kene yambuma kangi te kopsilimele mola kangi te naa kopsilimele ulu akuma-ni ulu te naa telemú. ['Yu sika oliunga liipa tapunjupa tepa liiliele.' niku] tondulu munduku piliiku kene yambuma numanu monjulemele ulu kanili mindi sika tondulu te pelemú.

⁷['Méle kaluliele liamili.' niku] kir-kiri liiku lkisiku kunjuring. Pe ekupu yambu nae-ni omba eni [Krais-nga] ung-sikale piliiku liiku telemele kupulanumele pipi silimúye? ⁸Nae-ni eni ung-kundi topa "Ung-sikale munduku kelai." nimuye? Ekupu eni numanale-ni piliilimili ulu akili 'Nanga yambuma molangi wai.' nimba walsilimú [Pulu] Yili-ni 'Aku-siku piliangi.' naa nilimú. ⁹[Piliai! Ung-eku toku]

"Pllawa tepa auli mundulimú méle yis kanili
 pllawana mundulimele kene
 yis aima wallú-kolte-ni
 pllawama tepa auli mundulimú."

[nilimele kanili. Eni ung-kundi tolemú yi gólu tuliele aku-sipa telemú. Yu eni-kene molemáliinga eni pulele yunga ungele lumbili pulkimela.]

¹⁰[Akiliinga-pe] eni sika tingí mele tondulu mundupu piliiker. Auliele-kene tapú-topu molemuláliinga yu-ni eni liipa tapunjupa tepa liimba kene na-ni ui ung-sikale nimbu sirindu ungma 'Sika' niku kene 'ung te-lupa numanu kimbu naa singí.' nimbu tondulu mundupu piliiker. Yi te-ni eni tepa bamba sipa ung-kundi tolemú akili naenje, na naa piliiker akiliinga-pe aku telemáliinga sika méle kaluli kisele liimba.

¹¹Angmene, 'Poll-ni "Kangi te kopsangi." nilimú.' nilimele mele sika aku-sipu na-ni niliu lem nambimuna [Juda-yambuma-ni] na mindili silimeleye? [Aku-sipu nilkanje na mindili silimele kupulanum te naa lelka.] Aku-sipu nilkanje [Krais] unji-perana [oliunga nimba kulunjurum

mele nimbu siliu] ung akili piliiku kene [Juda-yambuma-ni] piliiku kis piliiku [na buni te naa silkimela]. ¹²‘Yi kanuma-ni eni [Krais-nga yambuma] niku bemba siku “[‘Pulu Yili-nga yambuma molangi.’ niku kangi te kopsiku wendu liangi.]” nilimele yima-ni eninga kangi te kopsiku kene eninga láka kamu tolkemelanje papu.’ nimbu piliiker.

¹³Nanga angmene, Pulu Yili-ni ‘Ung-mani te-ni eni nokupa buni te naa sipa eni naa ambulupili aima we molangi.’ sika ui nimba eni makó turum akiliinga-pe eni penga niku mele: ‘Kapula, ung-mani te-ni oliu naa nokulemú, we molemuláliinga ui-we-numanuma-ni ulu piliikumulu mele teamili.’ niku ulu-pulu-kísima naa teai. ‘Ung-mani te-ni oliu naa nokulemú.’ niku eni-enini anju-yandu numanu monjuku eni liiku tapunjuku kongun tenjai. ¹⁴Moses-ni ung-mani sirim pelemú manga pali ung-mani tiluele-ni liipa tere lelemú, akili i-sipa mele:

‘Eni-enini lupa-lupama numanu monjuku,
eninga kangima eni-enini kondu kolku nokolemele mele
aku-sikuko pulu lelemú yambuma
numanu monjuku nokuku molai.’

LLipai 19:18

nimba pelemú ung-manele. ¹⁵Akiliinga-pe eni eni-enini anju-yandu ung-muranale teku arerembi kolku tombulku niku, aku telsiliiku púngi lem ‘Aku temuláliinga oliu pali molupu kis-simulú.’ niku, piliiku kongnjuku molai.

5:16-26 Yambuma Pulu Yili-nga Minéle-ni Ambololemú Kene Telemele Uluma Kene, Ui-We-Numanuma-ni Piliiku Telemele Uluma Kene, Ulu Kanumanga Ung Te

¹⁶⁻¹⁷Akiliinga, na-ni enindu mani sipu kene aima i-sipu niker: Eninga ui-we-numanuma-ni numanu monjulemele uluma-ni [Pulu Yili-nga] Minéle topa mania mundumba telemúko; Minéle-ni ui-we-numanuma topa mania mundumbako telemú akiliinga ‘Mini [numanuna molemále-ni] oliu ambulupili.’ niku molku, yunga ungma piliiku, yu-ni “Teai.” nilimú mele piliiku liiku teku molai. Aku teku kene eninga ui-we-numanuma-ni piliiku numanu monjuku telemele uluma alsuku aima manda naa tingí. Elsele-ni ‘Yambu ili na piliipa mulupili.’ niku kir-kiri liilimbeláliinga eni ‘teamili.’ niku piliilimili mele kapula naa telemele akiliinga ‘Minéle-ni oliu ambulupili.’ niku, yunga ungma mindi piliiku liiku teku molai. ¹⁸Akiliinga-pe Minéle-ni eni ambululemú, yu-ni nilimú ungma piliiku liiku teku mulúngi lem [Moses-ni] ung-mani sirimuma-ni eni [ka sipa tondulu mundupa] naa nokulemú.

¹⁹We-numanu-uimani piliiku ulu telemelema eni piliilimili. Yambuma-ni we-numanu-uimani piliiku ulu telemele uluma i-sipa mele:

Waperanale teku,
ambu yima anju-yandu kanuku kum panjiku ‘ulu te teamili.’ niku
numanu kimbú siku,

ambuma kene yima kene ulu-pulu-kisma mindi telsiliiku anduku,
aku-siku telemele uluma kene;

²⁰‘Méle ima oliunga pulu yima.’ niku akuma ola angnjiku popu toku
kalku kuru koyoku,
ála toku pindu toku,

‘Yambu topu konjamili.’ niku miambu liiku kupuná ambolku kuru
koyoku telemele,
aku-siku telemele uluma kene;

yambuma-kene numanu kis panjiku, ele-tu molku, ung-muranale teku,
‘Nanga mélema nanu ambolambu. Yambu lupama-ni naa liangi.’ niku
aima kis-pulu teku,
arerembi kolku,

‘Na mendepolu tepu konjupu, molupu konjulu.’ niku piliiku, yambu
lupama-ni telemele mele taki-taki kanuku kis piliiku “Teku kis-sikenu.”
niku ung-mura siku,

yambuma-kene ‘Kapula-kapula naa molupu numanu tiluna pupili naa
molamili.’ niku sungu siku,

²¹yambu lupama molemele mele kepe eninga mélema yama meku
‘Enini maluya.’ niku piliiku,
aku-siku telemele uluma kene;

no-tondulu pulele noku kelep toku,

máku toku no-tonduluma noku kelep toku kene ung kísima niku
konana kísima niku ulu kísima teku molku,

aku-siku telemele uluma kene.

Ulu kis lupa-lupa telemelema we-numanu-uimani piliiku kene telemele.
Eni ui lip-lipi turundu mele kelepú alsupu lip-lipi tokur: Aku-siku teku
molemele yambuma Pulu Yili yi nuim kinglele molupa nokulemú koleana
naa puku yunga moya-mélema naa liingí.

²²Akiliinga-pe [Pulu Yili-nga] Minéle-ni numanuna molupa
ambululemú yambuma ulu telemelema i-sipa mele:

Yambuma numanu monjuku,
numanu siku molku,
numanu waengu nipili táka-niku molku,
ólo-pangí tipili molku,

yambuma kondu kolku liiku tapunjuku,
yambu mélema mólu tolemúma liiku tapunjuku mélema siku,
ulu-sikama mendepolu sumbi-siku teku,

²³yambuma-kene kara naa puku andiki teku táka-niku molku,
‘Ui-we-numanu-ni piliirindu mele aima naa piliimbu.’ niku munduku
kelku táka-niku molku,
ulu kaí akuma teku molemele. Ulu kaí aku-sipama ‘naa teangi.’ nimba
ung-mani te aima naa pelemú.

²⁴Yesos Krais-nga yambu molemelema-ni eninga ui-we-numanuma ‘Kamu kolupa mania pupili.’ niku kórunga unji-perana [toku] ku toku panjiring kene numanu kanuma-ni waka lelemú uluma kene, numanu monjuku ‘Aima teamili.’ nilimele uluma kene, akuma pali unji-perana [toku] ku toku panjiringko. [Unji-perana toku ku toku panjiringeliinga ekupu alsuku ui-we-numanuma-ni piliiku ulu-pulu-kis akuma tingí kupulanum te naa lelemú.]

²⁵Minéle-ni oliu kona molupa kunjuli ulu-pulele silimáliinga yu-ni ‘Teku molai.’ nilimú mele piliipu liipu tepu molamili. ²⁶Oliulu oliunga bima we paka naa topu, oliunga yambumanga te ‘Arerembi kulupili.’ nimbu anju-yandu numanuna naa piliipu, yambu lupamanga mélema kene uluma kene yama membu ‘Enini maluya.’ nimbu anju-yandu numanuna naa piliamili.

6:1-10 Krais-nga Ung-Mani “Teai!” Nilimále Piliipu Liipu Temulú Mele Ung Te

6 ¹Angmene, eninga angin te-ni ulu-pulu-kis te temba kene kanukuliinga eni [Pulu Yili-nga] Minéle-ni nilimú mele piliiku liiku molku konjulemele yambuma-ni yambu kanili ‘Numanu topele topa alsupa Pulu Yili-kene kapula mulupili.’ niku liiku tapunjungíndu yu kondu kolku táka-niku liiku tapunjai. Eni kepe lupa-lupa ‘Na aku-sipa kundi-ka temba kene ili tekem mele tembune naa tembune.’ niku piliiku kene yambu ulu-kis te temba kanili ung-mura naa siku táka-niku liiku tapunjai. ²‘Krais-ni ung-mani sipa “Teai.” nirim aku-mele teamili.’ niku eni angenalinga buni we wendu omba pemba uluma eni-kene wasie menjai. ³Yambu te-ni yu bi ola naa molemú kene ‘Na bi ola molemú akiliinga [nanga anginele naa liipu tapunjumbu].’ nimba piliilimále yu-yunu gólu topa kene ‘yunga bi sika ola molemú.’ nimba numanale-ni piliilimú. ⁴Aku-sipa nimba piliimba kene kapula naa temba akiliinga yambuma-ni lupa-lupa numanu piliiku ulu telemelema manda leku apuruku ‘Na-ni ili tepu konjukur mola ili tepu kis-sikerye?’ niku eni-enini lupa-lupa piliangi. Yambu te-ni yu-yunu mindi kanupa piliipa kene tepa konjumbamanga ‘Aima teker.’ nimba kapula kape nimba numanu simba. Akili kaí. Yunga uluma kepe yambu lupamanga uluma kepe tiluna tere lepa manda lepa apurupa kanupaliinga ‘Nanga kaí, eninga kis.’ nimba apurumba akili kis. ⁵Yambuma lupa-lupa ulu telemeláliinga buni wendu ombáma eni-enini lupa-lupa bunima mingéliinga [aku-siku teai].

⁶[Krais-nga] ungma bo tunjuli yambu tenga ungele piliiku molemele-yambuma-ni yambu kanili ‘Liipu tapunjamili.’ niku eninga méle kaí [nosulimelema] moke teku yu sangi.

⁷‘Na-ni ung nimbu numanuna piliipu ulu tembuma Pulu Yili-ni naa kanomba.’ niku piliiku eninga eni-enini numanuna gólu toku naa piliai. Yambuma Pulu Yili-ni naa piliipa naa kanomba tenga manda mo naa

toku, Pulu Yili manda gólu toku naa singí kanili. Yambuma-ni puniena langi-bo mundulimelemanga mindi langima tolemú, lkeku yandu liilimele aku-mele, yambuma-ni telemele mele yu-ni apurupa piliipa kene mare tepa kis-sipa mare tepa konjumba. ⁸Langi-bo kis tenga bole puniena panjilkimelanje langi kis te wendu olka lkeku liilkemela mele aku-sipa yambu te-ni yunga ui-we-numanale-ni piliipa numanu sipa telemú yambale aku telemáliinga langi kis purulimú mele aku-sipa yambu kanili yu mini pali molupa kis-simba. Yambu te-ni [Pulu Yili-nga] Minéle-ni nilimú mele numanu sipa piliipa liipa telemú yambale aku telemáliinga langi-bo kaí te mundulimú mele telemáliinga Minéle-ni yu mini pali kona molupa konjupa mindi puli ulu-pulele simba.

⁹Yambuma-ni langi-boma panjiku kene, ‘Ombá.’ niku enembu naa kolku táka-niku nokuku molemele mele oliu aku-sipu ulu kaíma temulundu enembu naa kolamili. Langi-bo panjilimele kene penga sika wendu omba langi tolemú, liiku nolemele mele oliu ulu kaíma temulundu tondulu mundupu tepu ui we enembu naa kolupu mulúmulu lem penga Pulu Yili-ni piliimba enale kene sika yu-ni méle-kaíma simba liimulú. ¹⁰Akiliinga, yambuma lipu tapunjumulú kupulanum te mokeringa lemba kene kanupuliinga enini pali lipu tapunjamili. Akiliinga-pe Krais ‘Sika’ niku tondulu munduku piliilimili yambuma kumbi-lepu lipu tapunjamili.

**6:11-18 Kangikundu Uluma Telemele Uluma-ni Naa Liipa Tapunjupa
Tepa Liilimú; Krais Kulurum Unji-Perale-ni Mindi Manda Yambuma
Tepa Liilimáliinga Akili Mindi Kape Niamili Ung Te**

¹¹Ya pepá ili ekupu na-nanu topu bi aima auli-tepu tokur mele kanai.

¹²Yima-ni tondulu munduku ‘Kangi te kopsai.’ nilimele yi kanuma-ni ‘[Juda-yambuma-ni] oliu kanuku kaí piliangi.’ niku kene aku telemele. Enini mundu-mong teku kene ‘Krais-ni sika [oliunga nimba] unji-perana [kulunjurum].’ nimbu tondulu mundupu piliilimulu mele [Juda-yambuma-ni piliikuliinga] piliiku kis piliiku oliu teku kis-siku mindili naa sangi.’ niku aku telemele. We naa telemele. ¹³Kangi kopsilimele yima-ni kepe [Moses-ni] ung-mani sirimuma naa piliiku liiku telemele akiliinga-pe [Juda-yambuma-ni] oliu temulú mele kanuku kene oliu kape niangi.’ niku kene eni [Krais-nga Gallesia-yambumandu] “Kangi te kopsai.” nilimele.

¹⁴[Akiliinga-pe] na-ni ‘Nanga bili ola mulupili.’ mola ‘Yambu tenga bili ola mulupili.’ mola ‘Ulu tenga bili ola mulupili.’ nimbu kene aima kape naa nimbú. Auli Yesos Krais oliunga nimba kulunjurum unji-perale mindi na numanu sipu kape nimbu bili paka tonjumbu. Méle te-lupa aima mólu! Yu unji-perana kulunjurum akili-ni na yi kululiele mele moliáliinga ma-koleamanga uluma-ni na ulu te kapula naa telemú; ma-kolea uluma kepe unji-perana kolupa pora sirim mele telemáliinga na-ni ulu

kanuma numanu naa monjupu moliuko. ¹⁵ [Juda-yambuma-ni] kangi te kopsilimele mola [yambu-lupama-ni] kangi te naa kopsilimele akili ulu te mólu. [Pulu Yili-ni] ‘Oliu yambu konama molangi.’ nilimú ulu akili mindi sika ulu te pelemú. [Ulu akili mindi Pulu Yili-ni kanupa kene yambuma kanupa bi silimú.] ¹⁶ Ya niker mele ‘Sika’ niku piliiku liiku telemele yambuma enini Pulu Yili-nga Isrel-yambu [sika]ma molemele. Yambu kanuma numanu waengu nipili molangi; Pulu Yili-ni eni kondu kolupa, ui teku kis-siring mele mundupa kelepa ‘Pundu tangi.’ naa nipili.

¹⁷ Ung te kamu niambu: Na Yesos-nga [kongunale andupu tinjirindeliinga] na turing urulama nanga kangina pelemáliinga yambu te-ni na tepa kis-sipa buni te naa sipili.

¹⁸ Angmene, oliunga Auli Yesos Krai-ni eninga minima we kondu kolupa mulupili molangi. Aku-sipa sika tipili.

[Aku manda niker.]